

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1981/85 gemidd.	1986	1987	1987				1987		1988		Trend ²⁾
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	nov.	dec.	jan.	febr.	
VOLUME-GEVEGENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	2	0	1	2	0	-1	1	4	-1			I
Delfstoffenwinning	1	-6	1	8	-7	-11	4	11	-4			I
Industrie	2	2	1	-1	2	1	1	2	1			I
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	2	0	-1	3	-1						I
Textiel-, kleding- en lederindustrie	1	-1	-4	-4	-1	-5						-I
Papier- en grafische industrie	1	4	3	-1	4	4	4	5	1			I+
Chemische industrie	5	-1	7	6	13	6	5	8	6			I+
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	7	3	3	6	1						I+
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-1	5	2	2	5	2						I
Basismetaalindustrie	0	-4	4	-3	6	8	6	-1	13			I+
Elektrotechnische industrie	3	2	-2	2	-2	-2	-3	1				-I
Rest metaal- en overige industrie	2	0	-2	-5	-3	-1						I
Openbare nutsbedrijven	2	5	1	7	1	-2		0	-1			I
Bouwnijverheid: begonnen woningen	-5	15	-11	-3	-8	-1	-24	-16	-28			--I
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	5	4	6	8	2	7	10	15	13			I++
Grondstoffen en halffabrikaten	5	3	6	8	1	7	11	14	15			I++
Consumptiegoederen	2	9	11	11	8	15	13	19	13			I++
Investeringsgoederen	10	11	4	9	2	0	1	13	1			I+
Algemene goederen	3	-10	3	-6	0	8	13	18	24			I+
Uitvoer, totaal	4	4	5	4	2	3	10	15	8			I+
Onbewerkte agrarische producten	4	5	6	6	4	11	4	5	2			I++
Delfstoffen	-3	-15	-1	4	-18	-19	13	25	0			I
Fabrikaten	5	5	5	5	2	3	10	15	9			I+
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	0	3	2	3	2	2	3	1	4			I+
Voedings- en genotmiddelen	0	1	2	2	3	1	1	-3	4			I
Duurzame consumptiegoederen	-1	6	4	4	4	2	5	1	8			I+
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-2	5	2	-1	4	0	6	-1	5			I+
Huish. artikelen en woninginrichting	-1	5	7	8	8	8	6	5	7			I++
Transportmiddelen	3	11	4	6	7	-4	4	-2	17			I+
Rest duurzame consumptiegoederen	-3	5	3	4	3	4	3	0	5			I+
Overige goederen en diensten	1	2	2	3	1	2	3	3	3			I+
Huur, verwarming, verlichting en water	2	2	3	4	1	2	4	5	4			I+
Rest overige goederen en diensten	0	3	2	2	1	2	2	2	3			I
<i>Investeringen in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	2	7		8	4	2						I++
Bedrijven	3	10		8	4	2						I++
Overheid	-3	-9		4	2	-1						I
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	1,4	2,3		2,2	0,6	0,5						I
Bruto Nationaal Produkt	1,5	1,7		2,9	0,6	1,5						I
Bruto Nationaal Inkomen	1,8	3,3		-0,7	-0,9	0,2						I
PRIJZEN												
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	2,5	-12,0	-2,2	-7,1	-2,5	0,8	0,4	-0,2	-0,2			-I
Producentenprijzen industrie, verbruik	2,5	-21,7	-4,6	-13,0	-4,2	0,5	-0,6	-0,8	-1,8			-I
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	2	-3	-5	-5	-3	3	3	5			-I
Invoerprijzen, unit value	2	-17	-6	-13	-7	-2	-4	-4	-6			-I
Uitvoerprijzen, unit value	3	-16	-9	-18	-11	-5	-2	-1	-1			-I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	3,6	0,2	-0,5	-1,2	-1,0	0,2	-0,1	-0,1	-0,2	0,5	0,5	I
Regelingslonen particulier bedrijf	3,0	1,4	0,4	0,8	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2		I
Regelingslonen overheid	-0,6	0,6	1,4	1,2	1,2	1,4	1,5	1,4	1,4	0,4		I
Regelingslonen trendvolgers	0,8	0,1	0,7	0,6	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	-0,1		I
Dollarkoers, contante notering	7	-26	-17	-22	-20	-12	-15	-17	-18	-11	-7	--I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		9	-1	8	-1	-3	-7	-8	-7	-2	0	
Beurswaarde-index, algemeen	24	15	5	6	9	16	-13	-19	-23	-18	-13	I
Uitgesproken faillissementen	7	-17	-15	-6	-23	-13	-17	-28	-3	-13	2	--I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		84	84	84	84	84	84					I
Orderpositie (1984=100)		108	102	103	102	103	100	100	100	100		-I
Beoordeling orderontvangst ¹⁾ (in %)		-13	-15	-14	-16	-16	-15	-18	-11	-12		
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		6	3	5	4	2	3	3	4	5		
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Aantal banen van werknemers, totaal	0	3		1	2	1						I
Landbouw en visserij	0	4		-4	4	7						I+
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	-2	2		1	1	1						I
Bouwnijverheid	-6	5		1	0	0						I+
Handel, horeca en vervoer	1	3		3	4	3						I+
Overige dienstverlening	2	4		1	1	1						I
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	3,8	4,7	3,7	4,7	4,7	3,7	1,8	1,8	1,1			I+
Verstrekt consumptief krediet	0	13	8	15	5	6	6	6	13			I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	6		4	3	4						I+
Geldhoeveelheid	7	8		7	7	7						I++
Secundaire liquiditeiten	10	4		0	-1	0						I
Officieel wisseldisconto (in %)	6,2	4,6	4,4	4,5	4,5	4,5	4,1	4,0	3,75	3,25	3,25	--I
Daggeldmarktrente (in %)	7,3	5,8	5,8	5,6	5,2	5,0	4,9	4,7	4,5	4,1	4,1	-I
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,0	6,3	6,3	6,1	6,1	6,5	6,5	6,3	6,2	6,1	5,9	I

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Consumptie

Voor de binnenlandse consumptie is, met het beschikbaar komen van de detailgegevens voor de verschillende bestedingscategorieën, het beeld voor 1987 verder gecompliceerd. Vergelijking met 1986 leert dat de volumegroei van de binnenlandse consumptie in 1987 (2,4%) wat achter bleef bij de groei over 1986 (2,8%), een beeld wat overigens ook bij andere landen zoals de Verenigde Staten, de Bondsrepubliek Duitsland en het Verenigd Koninkrijk te zien is. Evenals in 1986 namen ook in 1987 de aankopen van duurzame consumptiegoederen meer dan gemiddeld toe. In 1987 had de toename evenwel met name betrekking op de categorie huishoudelijke artikelen en woninginrichting (7%), terwijl in 1986 de aankopen van transportmiddelen (voornamelijk auto's) de grootste groei kenden (11%). Bij de analyse van de maandcijfers wordt er in het Conjunctuurbericht regelmatig op gewezen dat de maand – op maandmutaties van de consumptieve bestedingen beïnvloed kunnen worden door het koopdagenpatroon van de maanden die in de vergelijking worden betrokken. Dit koopdagenpatroon is belangrijk omdat bijvoorbeeld op een zaterdag meer gekocht wordt dan op een maandag, terwijl het aantal zaterdag en maandagen in de vergeleken maanden niet constant is. Het CBS heeft onlangs de resultaten bekend gemaakt van een onderzoek naar het belang van de verschillende dagen in de weekomzet. Het bleek dat de zaterdag weliswaar nog steeds de belangrijkste koopdag is, maar dat het aandeel van de omzet van een zaterdag in de weekomzet tussen 1975 en 1987 sterk is gedaald. Dit geldt zowel voor de voedings- en genotmiddelensector als de non-food sector. Het afnemende belang van de zaterdag kwam het duidelijkst naar voren bij de meubelzaken en de juweliers. Gemeten aan de index van het consumentenvertrouwen is het oordeel van de consumenten over de ontwikkeling van de economie in februari ten opzichte van januari positiever geworden. Op de vijf vragen waarop de index is gebaseerd werden nagenoeg evenveel positieve als negatieve antwoorden gegeven. In januari was dit saldo nog negatief. Met name werd minder negatief geoordeeld over de algemene economische situatie. Op de vraag of de tijd gunstig wordt geacht om grote aankopen te doen werd duidelijk positiever geantwoord. Het vertrouwen van de consument bereikte in november 1987 een dieptepunt, waarna een herstel optrad.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden januari en midden februari met 0,2% gestegen. Ten opzichte van februari 1987 stegen de consumptieprijzen met 0,5%.

De prijzen van de invoer en uitvoer van goederen lagen in het vierde kwartaal van 1987 onder die van het overeenkomstige kwartaal van 1986. De daling bij de invoer (-4%) was echter groter dan bij de uitvoer (-2%). Voor de uitvoer wordt hiermee de tendens van afnemende prijsdalingen gecontinueerd. In de eerste drie kwartalen van 1987 bedroeg de prijsdaling namelijk -18%, -11% en -5%.

Bij de invoer was in de eerste drie kwartalen van 1987 ook sprake van afnemende prijsdalingen (resp. -13%, -7% en

-2%) maar in het vierde kwartaal (-4%) werd deze lijn niet voortgezet. Over het gehele jaar 1987 leidden deze ontwikkelingen tot een prijsdaling bij de invoer van 6% en een prijsdaling bij de uitvoer van 9%. De ruilvoet van het goederenverkeer met het buitenland toonde -als resultante van bovenstaande ontwikkelingen- in de loop van 1987 een opmerkelijk beeld. In de eerste drie kwartalen verslechterde de ruilvoet omdat de invoerprijzen minder sterk daalden dan de uitvoerprijzen. In het vierde kwartaal waarin de prijsdaling bij de uitvoer verder afnam en de prijsdaling van de invoer weer wat sterker werd, verbeterde de ruilvoet echter aanzienlijk (3%). Over het gehele jaar 1987 verslechterde de ruilvoet nog met 3%. Bezien over een langere periode volgen de prijs- en ruilvoetontwikkelingen in 1987 op een periode (1982-1986) van gematigde prijsontwikkelingen, met een verbeterende ruilvoet. Daarvoor, in de jaren 1979-1981, stegen de in- en uitvoerprijzen explosief en verslechterde de ruilvoet.

Faillissementen

In februari werden 347 faillissementen uitgesproken, 2% meer dan in februari 1987. Vanaf januari 1983 is het aantal faillissementen vrijwel elke maand gedaald. In 1987 als geheel was de daling 15% ten opzichte van het jaar daarvoor. De relatief grootste daling in 1987 heeft zich voorgedaan in de bedrijfstak handel, horeca en reparatiebedrijven (-18%), gevolgd door de industrie (-16%). In de bedrijfstak vervoer werd een stijging van het aantal faillissementen geregistreerd. Overigens dient bij deze ontwikkelingen te worden opgemerkt dat hieraan ook andere dan conjuncturele oorzaken ten grondslag kunnen liggen.

Geld en Krediet

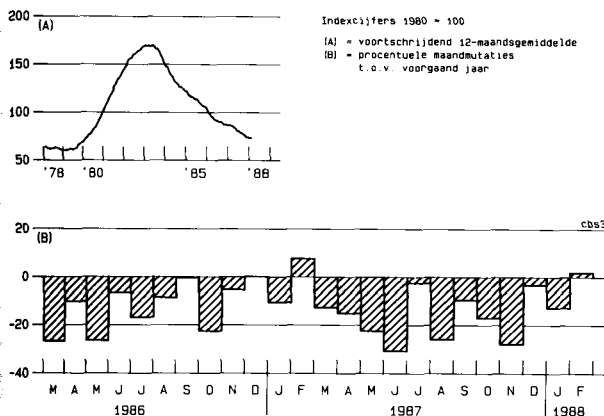
Het totale spaartegoed nam in de laatste maand van vorig jaar met 1,1% toe ten opzichte van december 1986. Over 1987 als geheel werd een stijging van 3,7% gemeten. Ultimo december bedroeg het spaartegoed 151,9 miljard gulden.

In 1987 werd 8% meer aan consumptiefkrediet verstrekt dan in het jaar daarvoor. Dit percentage ligt duidelijk onder het hoge groeicijfer van 1986 (13%). In het afgelopen jaar werd door particulieren in totaal 7,4 miljard gulden krediet opgenomen voor consumptieve doeleinden. Door kredietverschaffers werd daarbij een kredietvergoeding (rente en kosten) van 1,4 miljard gulden in rekening gebracht, zodat hun vorderingen op particulieren met 8,8 miljard toenamen. In de jaren tot en met 1978 kwam de markt van het consumptieve krediet sterk tot ontwikkeling, met groeipercenages tot 30% per jaar. In de daaropvolgende jaren liep de kredietverlening terug, het sterkst in 1981. De eerste tekenen van een hernieuwde toename werden in 1984 waargenomen. De jaarlijkse groei nam daarna verder toe, met 1986 als voorlopig hoogtepunt.

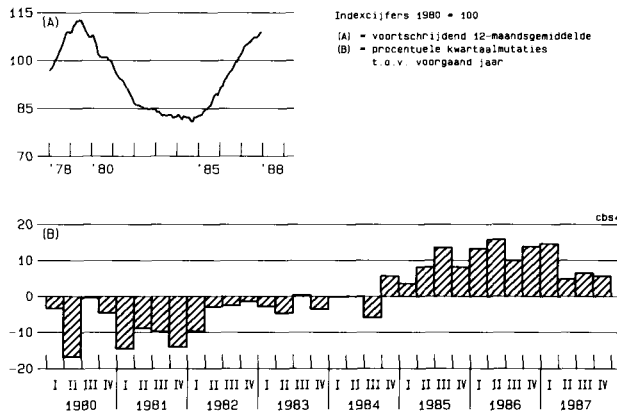
Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de ontwikkeling van de lange termijn rente, daalde in februari naar een gemiddeld niveau van 5,9%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld. Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Uitgesproken faillissementen

Verstrekt consumptief krediet

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1981/85 gemidd.	1986	1987	1987				1987		1988		Trend ²⁾
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	nov.	dec.	jan.	febr.	
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor												
Bondsrepubliek Duitsland	2	2	0	0	-1	0	1	3	1			I
België	2	2		-2	4	-1		0				I
Frankrijk	1	1	2	1	2	2	3	4	4			I+
Verenigd Koninkrijk	3	1	3	2	2	4	5	4	5			I+
Italië	0	3	3	1	4	2	4	4	1			I+
Verenigde Staten	3	1	4	1	3	5		5				I+
Japan	5	0		1	1	5						I+
Europese Gemeenschap	1	2	2	1	1	2	3	4	3			I
Buitenland (gewogen) ¹⁾	2	2		1	1	1		3				I
Nederland	2	0	1	2	0	-1	1	4	-1			I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	3,3	-0,3	0,3	-0,5	0,1	0,6	1,0	1,0	1,0	0,7	1,0	I
België	6,9	1,3	1,5	1,1	1,6	2,0	1,5	1,5	1,4	0,9	1,0	I
Frankrijk	8,7	2,5	3,3	3,2	3,4	3,4	3,2	3,2	3,1	2,4		I+
Verenigd Koninkrijk	6,0	3,4	4,1	3,9	4,2	4,3	4,1	4,2	3,7	3,3		I+
Italië	12,7	5,8	4,7	4,3	4,4	4,9	5,4	5,5	5,3	5,1	4,9	I+
Verenigde Staten	4,3	1,9	3,6	2,2	3,8	4,2	4,5	4,6	4,5	4,1		I+
Japan	2,2	0,6	0,0	-0,9	0,1	0,4	0,7	0,7	0,8	1,1		I
Europese Gemeenschap	7,8	3,6	3,2	3,0	3,3	3,3	3,4	3,4	3,3			I+
Nederland	3,6	0,2	-0,5	-1,2	-1,0	0,2	-0,1	-0,1	-0,2	0,5	0,5	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1985.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

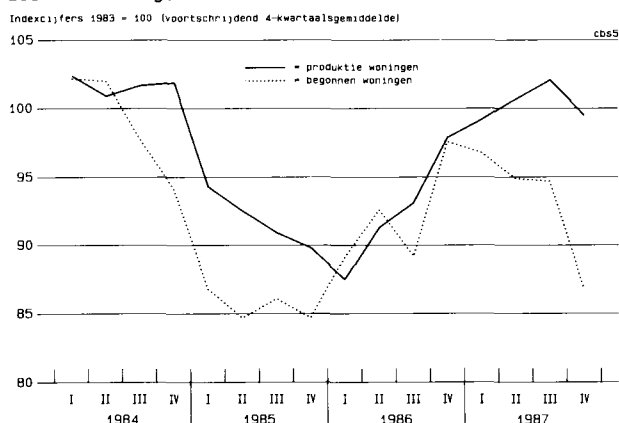
--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Focus: Bouwnijverheid in 1987

Het Conjunctuurbericht geeft de reeks 'begonnen woningen' als enige indicator van de productie in de bouwnijverheid. Op maandbasis is nog geen andere volume-indicator voor de bouw beschikbaar. De reeks signaleert vroegtijdig ontwikkelingen binnen de bedrijfstak, maar de mutaties van deze indicator kunnen afwijken van de productiegroei van de totale bouwnijverheid. Zo zullen mutaties in de aantallen begonnen woningen pas met een zekere vertraging doorwerken in de bouwproductiecijfers. Daarnaast maakt de woningbouw maar een betrekkelijk gering deel (ca. 20%) van de totale bouwproductie uit. De grond-, water- en wegebouw en de utiliteitsbouw zijn andere belangrijke bestanddelen. De totale bouwproductie wordt door het CBS geraamd in het kader van de Kwartaalrekeningen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van (op kwartaalbasis beschikbare) waarde-, volume- en prijsindicatoren voor de verschillende onderdelen van de bouwnijverheid. Als onderdeel wordt ook de productie van woningen geraamd. De relatie tussen het niet afzonderlijk gepubliceerde cijfer over de volumeontwikkeling van de productie van woningen en de reeks

begonnen woningen is weergegeven in grafiek 5. Het in 1987 sterk dalend verloop van de reeks begonnen woningen en de tot en met het derde kwartaal van 1987 stijgende woningbouwproductie illustreert de gesignaleerde vertraging tussen beide reeksen. In het vierde kwartaal komt de daling van het aantal begonnen woningen in het begin van 1987 tot uiting in een daling van het volume van de woningbouwproductie. Over het gehele jaar 1987 daalde het aantal begonnen woningen ten opzichte van 1986 met 11%. De woningbouwproductie steeg daarentegen met 1,5%. Grafiek 6 geeft een indruk van de verschillen in groei van de productie van woningen en die van de totale binnenlandse afzet van de bouwnijverheid. Het vierde kwartaal van 1987 is gebaseerd op voorlopige cijfers. Opvallend is het afnemende groeicijfer van de totale afzet in de loop van 1987. Voor het gehele jaar 1987 resulteerde een volumegroei van 4%. In 1986 bedroeg het accres 5,5%.

Bouw van woningen

Bouwproductie (afzetvolume)

